

OBSERVAȚII PRIVIND CONDIȚIILE DE DESCOPERIRE A PLASTICII ANTROPOMORFE PRECUCUTENIENE ÎN AȘEZAREA DE LA ISAIIA (JUD. IAȘI)

Nicolae URSULESCU*, Felix Adrian TENCARIU**

Key words: Ancient Aeneolithic, Romania, Precucuteni Culture, Anthropomorphic, Figurines, Archaeological Topography.

Stațiunea arheologică de la Isaiia-Balta Popii a devenit cunoscută în literatura de specialitate mai ales datorită descoperirii unor complexe de cult aparținând locuirii Precucuteni de aici, datată în faza a II-a a acestei culturi, deși, pe parcursul săpăturilor (începute în 1996) au fost semnalate vestigii și din alte perioade (cultura ceramicii liniare, bronz timpuriu, Hallstatt timpuriu, sarmați, Ev Mediu timpuriu și perioada modernă). Recenta apariție a monografiei despre cel mai important tezaur de obiecte de cult găsit aici¹ – monografie în care se fac precizări și despre ansamblul descoperirilor din această stațiune – ne scutește de a prezenta din nou date generale despre locuirea precucuteniană de la Isaiia, permițându-ne, în schimb, să ne concentrăm asupra problemei enunțate.

Analiza condițiilor de descoperire a plasticii antropomorfe reprezintă o problemă care merită întreaga atenție². Studiul pertinent al lui Dan Monah asupra plasticii antropomorfe cucuteniene a atras atenția, printre altele, și asupra semnificației și importanței descrierii cât mai exacte a condițiilor de descoperire a plasticii și, în general, a complexelor cu rol de cult, pentru a se înțelege rolul pe care aceste piese l-au jucat în viața comunităților de odinioară³. Concluzia studiului era că statuetele apar mai ales în contexte nerituale și, mai rar, în contexte rituale⁴ și că repartiția lor în cadrul așezărilor este aleatorie, existând diferențe de la stațiune la stațiune⁵.

Ca urmare a înregistrării atente a condițiilor de descoperire a majorității statuetelor în timpul săpăturilor de la Isaiia, ne-am propus să realizăm acest studiu de topografie arheologică, pentru a vedea care este situația concretă din această stațiune și în ce măsură rezultatele de aici concordă sau nu cu analizele întreprinse anterior în alte așezări. Vom încerca să întrezărim, în acest fel, care a fost comportamentul locuitorilor precucutenieni de la Isaiia față de aceste obiecte de cult, corelând rezultatele analizei cu datele pe care le avem deja despre viața spirituală și socială a acestei comunități.

Analiza va ține seama de unele cerințe metodologice, dintre care cea mai importantă ni se pare a fi starea de conservare a pieselor. Se știe că, de regulă, cea mai mare parte a statuetelor se prezintă, la descoperire, în stare fragmentară și doar foarte puține sunt întregi sau aproape întregi. Fragmentarea este privită de unii specialiști ca rezultat al unei acțiuni rituale, de distrugere intenționată a statuetei, atunci când se considera că aceasta și-a îndeplinit rolul care-i fusese menit

---

* Universitatea „Al. I. Cuza” Iași, Facultatea de Istorie, Catedra de Istorie Antică și Arheologie, B-dul Carol I, nr. 11, cod 700506, Iași. E mail: n.ursulescu@gmail.com.

** Universitatea „Al. I. Cuza” Iași, Facultatea de Istorie, Seminarul de Arheologie, B-dul Carol I, nr. 11, cod 700506, Iași. E mail: aditen@uaic.ro.

¹ N. Ursulescu, F.A. Tencariu, *Religie și magie la est de Carpați acum 7000 de ani. Tezaurul cu obiecte de cult de la Isaiia*, Iași, 2006.

² E. Bánffy, *Cult and archaeological context in Middle and South-East Europe in the Neolithic and the Chalcolithic*, Antaeus, 19-20, 1990-1991, p. 183-249.

³ D. Monah, *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, BMA III, Piatra Neamț, 1997, p. 29-50.

⁴ *Ibidem*, p. 30-31.

⁵ *Ibidem*, p. 29.

în cadrul unei ceremonii⁶. Îngroparea (depunerea) ei într-un anumit context poate fi privită, de asemenea, ca o ofrandă adusă Marii Zeităi a Pământului, căreia îi fusese probabil dedicată și ceremonia. Foarte rar se întâlnesc situații în care părțile rupte ale statuetei au fost lăsate împreună⁷. De regulă, părțile fragmentate ajung în locuri diferite⁸, ca urmare a sistemului de fragmentare prin lovire⁹. Nu putem exclude nici spargerea neintenționată, întâmplătoare, a unei statuete, fie prin manipulare neatență, fie printr-un accident, inclusiv în momentul distrugerii construcției în care se afla piesa. Al doilea caz ar putea explica, eventual, prezența unor statuete printre dărâmăturile unor locuințe incendiate. Prin statuete întregi înțelegem acele piese care au păstrat integral toate părțile anatomice ale corpului, chiar dacă prezintă unele știrbituri, ce pot fi explicate prin manipulare repetată sau prin deteriorări provocate de condițiile de zacere în sol.

În așezarea de la Isaiia au fost cercetate, în total 11 locuințe și 64 de gropi, dintre care locuirii Precucuteni îi aparțineau opt construcții și 47 de gropi (fig. 1). Pe suprafața săpată până în prezent (circa 1200 m²)¹⁰ au fost găsite 59 de statuete, dintre care 26 întregi și 33 fragmentare. Una singură era din os (un idol de tip *en violon*, aproape întreg, găsit în groapa nr. 16: fig. 7/2), celelalte fiind din lut. Din cele 59 de statuete, două au fost descoperiri întâmplătoare, nestratigrafiate (fig. 10/4-5), iar trei (fig. 10/1-3) au apărut în strat, aparent în afara unor complexe de locuire. De remarcat că toate cele cinci piese găsite în afara unor complexe erau fragmentare, una reprezentând zona superioară a corpului, cu capul (fig. 10/4), iar celelalte patru doar corpul. Restul de 54 de statuete au fost găsite fie în locuințe (40: fig. 2-6), fie în gropi (14: fig. 7-9).

Din cele opt construcții precucuteniene, statuete s-au găsit în șase. Doar în cele două construcții interpretate drept anexe gospodărești (loc. nr. 9 și 11) nu s-au găsit statuete, ceea ce ne sugerează că prezența acestora era legată de spațiile locuite permanent, fiind rezultatul unor cutume de ordin social¹¹, care guvernau viața cotidiană a respectivei familii.

Cele mai multe (22) s-au găsit în locuința nr. 1, dar aici numărul este sporit în mod excepțional, față de condițiile obișnuite de depunere, prin prezența celor 21 de statuete descoperite într-un recipient, alături de 13 scăunele, 21 de conuri cu cap mobil și un colier de 42 de mărgelile de lut – toate formând un important complex de cult, denumit „Tezaurul de la Isaiia” (fig. 2), aflat în stare de conservare, între două ceremonii¹².

De menționat că toate piesele din acest complex erau întregi, prezentând doar mici deteriorări, datorate probabil utilizării repetate. Recipientul era depus destul de aproape de vatră, de altfel ca și cealaltă statueta (fragmentară) din această casă (fig. 3/1). În această zonă se găseau și resturile a trei măsuțe-altar, fragmente de cutii de lut și de la mai multe vase, precum și o rășniță, formând o aglomerare de obiecte cu caracter de cult, ceea ce ne-a determinat să interpretăm locuința nr. 1 ca un sanctuar. De altfel, această construcție a cunoscut o refacere majoră, iar în locuința anterioară se găseau, de asemenea, numeroase obiecte cu caracter de cult¹³.

Dacă facem abstracție de cele 21 de statuete ale complexului, atunci în toate cele șase

⁶ J. Chapman, *Fragmentation in Archaeology. People, Places and Broken Objects in the prehistory of South eastern Europe*, London; Dragoș Gheorghiu, *The controlled fragmentation of anthropomorphic figurines*, in: *Cucuteni – 129 ans de recherche. Le temps du bilan* (eds. Gh. Dumitroaia et alii), BMA XVI, Piatra Neamț, 2005, p. 137-144.

⁷ Vezi cazul idolului androgin descoperit pe vatra locuinței nr. 8 din așezarea cucuteniană de la Mihoveni: N. Ursulescu, Victoria Batariuc, *L'idole androgyne de Mihoveni (dép. de Suceava)*, in *La civilisation de Cucuteni en contexte européen* (éds. M. Petrescu-Dîmbovița et alii), Iași, 1987, p. 309-312.

⁸ Bissierka Gaydarska, J. Chapman, Ilka Angelova, *On the tell and off the tell fired clay figurines from Omurtag*, in: *Scripta praehistorica. Miscellanea in honorem nonagenarii magistri Mircea Petrescu-Dîmbovița oblata* (eds. V. Spinei, C.-M. Lazarovici, D. Monah), Editura Trinitas, Iași, 2005, p. 341-385.

⁹ D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 142.

¹⁰ N. Ursulescu, F.A. Tencariu, *op. cit.*, p. 24.

¹¹ Svend Hansen, *Neolithic Sculpture. Some Remarks on an Old Problem*, in: *The Archaeology of Cult and Religion* (eds. P.F. Biehl et alii), Archaeolingua 13, Budapest, 2001, p. 45.

¹² N. Ursulescu, F. A. Tencariu, *op. cit.*, p. 82-122.

¹³ *Ibidem*, 47-51, 123-124.

locuințe s-au găsit doar trei statuete întregi (fig. 4/1-2; 5/2), față de 16 fragmentare (raport 1:5,33), ceea ce e în concordanță cu situația constatată de obicei și confirmată și de proporția sesizată în gropile de la Isaiia: două întregi față de 12 fragmentare (raport 1:6).

Repartiția lor în structurile de locuire și în gropi a fost diferită (tab. 1).

Stare conservare	Locuințe						Gropi						Total
	L 1	L 3	L 5	L 6	L 7	L 8	Gr8	Gr16	Gr17	Gr33	Gr38	Gr60	
Intregi	21			2	1			1	1				26
Fr. Cap Corp			1	2				1				1	5
	1	1		2	3	6	1	1	1	2	5		23
Total	22	1	1	6	4	6	1	3	2	2	5	1	54

Tabel. 1. Isaiia. Repartiția pe complexe a statuetelor precucuteniene.

În ceea ce privește statuetele fragmentare, se remarcă faptul că s-au păstrat mai ales părți din corp și mult mai rar partea superioară, cu capul (23 față de 5), ceea ce ar putea să denote că actul distrugerii intenționate era îndreptat îndeosebi asupra zonei capului.

Un număr mai mare de statuete (câte șase) se găsește în cele două locuințe (L 6 și L 8) care au cunoscut o locuire mai îndelungată, chiar cu refaceri majore (fig. 1). Deși piesele sunt răspândite pe toată suprafața celor două locuințe, se poate observa prezența unor statuete pe instalațiile de foc sau în imediata apropiere a acestora. De semnalat și prezența a trei statuete (fig. 6/3-4, 6) în zona laviței loc. 8, aflată lângă cuptor. Așa cum ne arată situația de la Sabatinovka¹⁴, lavițele, în afară de utilizarea cotidiană ca loc de dormit, puteau să joace și un anume rol în cadrul ceremoniilor de cult, servind pentru etalarea obiectelor rituale. Două statuete (fig. 5/2, 4) au apărut între dărâmăturile cuptorului din L 7, indicând, ca și la celelalte locuințe, că unii idoli erau ținuti la nivelul instalațiilor de foc sau deasupra acestora (în cazul cuptoarelor). Probabil că acești idoli aveau un rol apotropaic, împreună cu alte obiecte rituale, cum ar fi cele trei plăci de lut cu partea superioară înșeuată (formând coarne), plasate lângă cuptorul și vatra locuinței 7, sau coloana de lut cu capitel de lângă vatra locuinței 6¹⁵.

În afară de zona vetrelor, cuptoarelor și lavițelor, se observă prezența idolilor lângă pereții locuințelor sau chiar la colțurile caselor, ceea ce sugerează plasarea acestor statuete și de-a lungul pereților, probabil cu același rol de protejare a casei. Ilustrativă, în acest sens, pare a fi situația din locuința nr. 6, unde se pare că, la fiecare colț al casei (fig. 1), a fost fragmentat câte un idol (nr. 26-29 din catalog).

Dacă în cazul locuinței nr. 3 nu este surprinzătoare prezența doar a unui singur idol (fig. 3/2), întrucât această locuință a fost tăiată și deranjată, în cea mai mare parte, de o construcție adâncită din Ha timpuriu și de o amenajare din Evul mediu timpuriu (L 2: fig. 1), surprinde, în schimb, descoperirea doar a unui singur idol fragmentar (fig. 3/3) printre vestigiile locuinței nr. 5, care a avut o lungă existență (cu două etape distincte de construcție), precum și o prezență notabilă a structurilor și amenajărilor de cult (cutie portabilă și casete pentru ofrande, mese altar etc.)¹⁶. E drept că respectivul idol a fost descoperit și el într-o zonă cu potențial ritual (fig. 1), anume o platformă de lut, amenajată lângă cuptorul casei, deasupra unei gropi (nr. 62) cu un foarte bogat conținut, care adăpostea resturi ale primei construcții.

Asemenea situații, când locuințe cu un foarte bogat inventar conțin un număr mic de idoli, s-ar putea eventual explica, la Isaiia, prin existența, în aproape fiecare locuință, a altor forme, originale, de venerare a divinităților, încercându-se parcă ieșirea din stereotipul formelor standard. Astfel, în afară de amenajările de cult din locuința 1, considerată sanctuar, în locuința nr. 6 întâlnim

¹⁴ M. L. Makarevič, *Ob ideologičeskikh predstavlenijach u tripol'skich plemn*, Zapiski Odesskogo arheologičeskogo obščestva, I (34), 1960, p. 290-292 și fig. 1.

¹⁵ N. Ursulescu, F. A. Tencariu, *Aménagements de culte dans la zone des foyers et des fours de la culture Précucuteni*, MemAnt, XXIII, 2004, p. 129-144

¹⁶ N. Ursulescu, F. A. Tencariu, Letiția Scarlat, *Isaiia 2005. Noi date privind complexele de cult din cultura Précucuteni*, Carpica, XXXIV, 2005, p. 37-54.

cultul coloanei¹⁷, în locuința 7 cultul *stellae*-lor (plăcile de lut)¹⁸, iar în locuința nr. 5 sunt prezente cutii și recipiente de o formă specială, pentru ofrande¹⁹ ș.a. De fapt, această bogăție surprinzătoare a formelor de expresie este dominantă vieții spirituale a comunității precucuteniene din așezarea de la Isaiia²⁰.

În ceea ce privește depunerile de statuete în gropi (fig. 7-9), menționăm din nou că se păstrează cam aceeași proporție pentru raportul dintre statuetele întregi și cele fragmentare (1:6), ca și în cazul descoperirilor din locuințe (1:5,33), dacă nu luăm în considerare (pentru acestea din urmă) cele 21 de statuete din *tezaurul* cu obiecte de cult din locuința 1. Aceasta arată că, de regulă, statuetele erau sparte și doar întâmplător unele rămâneau întregi, probabil pentru că, în momentul distrugerii construcției în care se aflau, rolul major al „vieții” lor nu se încheiase încă. În cele șase gropi s-au găsit între unu și cinci idoli, frecvența obișnuită fiind de una-două piese într-o groapă (patru cazuri).

Prin bogăția conținutului, se remarcă groapa nr. 16, unde, în afară de idolul *en violon* de os, conservat aproape intact (fig. 7/2), s-au mai găsit doi idoli fragmentari de lut (fig. 7/3-4) și numeroase vase sparte, provenind probabil de la dezafectarea locuinței nr. 6²¹.

Situația cea mai interesantă, legată de prezența unui idol într-o groapă, a fost cea constatată la Gr. nr. 17, situată la marginea loc. nr. 7 și acoperită parțial de aceasta (fig. 1). În afară de o statueta întreagă (fig. 7/5), aici a fost descoperită o depunere, ce poate fi interpretată ca ofrandă de fundare²². Depunerea (fig. 8/1-2) era adăpostită într-un picior (cu patru fante) al unui vas suport, cu farfuria spartă (fig. 8/3); vasul era întors cu farfuria în jos, astfel că piciorul devenea un recipient. În acest recipient *sui-generis* (improvizat) a fost depusă o mică statueta fragmentară (numai partea inferioară), între 42 de conuri mici de lut (fig. 8/3-4). Chiar dacă, spre deosebire de conurile din depozitul cu obiecte de cult din locuința 1, acestea nu aveau un cap mobil, deși capătul era perforat vertical, totuși forma lor trimite tot spre o interpretare falică, iar numărul (multiplu de 7) se înscrie în aceeași logică a magiei numerelor²³. Statueta din această depunere rituală, prin faptul că era fragmentară (fig. 8/4), ni se pare chiar mai plină de semnificații decât dacă ar fi fost întreagă. De obicei, se consideră că un obiect ritual, dacă a fost distrus, și-a pierdut utilitatea, chiar dacă nu și sacralitatea. Statueta din depunerea rituală din groapa 17 de la Isaiia ne demonstrează exact contrariul, anume că „viața” ei²⁴ a continuat. Chiar distrusă, o piesă sacră poate deveni utilă într-un anumit context ritual. Trebuie să ținem cont și de faptul că partea utilizată a statuetei a fost cea a bazinului, despre care se știe că este „esența esențelor” la un idol feminin, adică simbolul fecundității. Evident, în acest caz a funcționat principiul *pars pro toto*, pentru că sacralitatea și utilitatea rituală s-au conservat chiar și într-un fragment al fostului obiect de cult.

Unele observații se pot face și în legătură cu puținele statuete găsite în strat, dar nu în structuri de locuire. La o analiză topografică mai atentă, se poate vedea că cele trei piese au fost descoperite, de fapt, tot în preajma unor structuri, fiind însă puțin antrenate, în timp, spre marginea acestora, sau – trebuie să admitem – că, eventual, observațiile noastre de pe teren n-au reușit să surprindă situația exactă. Astfel, o statueta (fig. 10/2) ar fi putut să facă parte din Gr. 40 (la marginea căreia se afla), iar alta (fig. 10/3) era situată la colțul estic al locuinței nr. 9. Poziția cea mai clară a avut-o statueta găsită în caseta G (fig. 10/1), într-o aglomerare de rășnițe sparte și fragmente ceramice, care fuseseră depuse într-o alveolă foarte slabă. Caracterul deosebit al acestei aglomerări este demonstrat de prezența în acest complex, la partea sa inferioară, a unui vâscior întreg, cu un decor

¹⁷ N. Ursulescu, F.A. Tencariu, *op. cit.*, 2006, pl. VIII/2-3.

¹⁸ *Ibidem*, pl. VIII/7-9.

¹⁹ *Ibidem*, pl. IX.

²⁰ După caracteristicile obiectelor de cult descoperite în diferite locuințe de la Isaiia, acestea ar putea primi chiar și un nume, cum ar fi: L1 – „Casa Tezaurului”; L5 – „Casa Casetelor”; L6 – „Casa Coloanei”; L7 – „Casa *Stellae*-lor”.

²¹ N. Ursulescu et alii, *Isaiia*, în: *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2002*, București, 2003, p. 158.

²² *Ibidem*.

²³ N. Ursulescu, F. A. Tencariu, *op. cit.*, 2006, pl. VIII/4-5.

²⁴ B. Gaydarska, J. Chapman, I. Angelova, *op. cit.*

incizat neobișnuit, care sugerează șapte siluete umane, în poziție orantă, extrem de stilizate²⁵. Credem că asocierea celor două piese, idolul fragmentar și văsciorul, vorbește de la sine despre caracterul ritual al acestui complex, care putea să se afle într-o zonă de interes gospodăresc (de tip *household*), situată în sfera de acțiune a ocupanților locuințelor nr. 1 sau 8, față de care se află cel mai aproape.

La sfârșitul acestor succinte considerații cu privire la condițiile de descoperire a statuetelor antropomorfe din așezarea precucuteniană de la Isaiia-Balta Popii se pot desprinde câteva concluzii:

- descoperirile de statuete în locuințe sau în gropi asigură un context ritual acestor piese, chiar dacă ele au suferit distrugeri – intenționate sau nu;
- se pare, deci, că nu este vorba de depuneri aleatorii, ci de depuneri conștiente din partea locuitorilor așezării;
- depunerile se fac aproape în exclusivitate în zone legate de locuire, cu o semnificație rituală, mai ales lângă instalațiile de foc, lavițe, complexe sau amenajări de cult, pereți, gropi;
- în cazul unor descoperiri considerate ca provenind din strat, credem că este vorba, mai curând, de deplasări fortuite ale pieselor după depunere sau de observații insuficient de atente din partea descoperitorilor.

Suntem convinși că, pe măsura intensificării atenției pe care o merită acest aspect important al cercetării arheologice, va deveni tot mai clar că piesele preistorice încărcate de sacralitate, cum sunt și statuetele antropomorfe, nu erau abandonate la voia întâmplării, ci erau depuse în locuri anume, cu semnificație rituală, chiar dacă fuseseră supuse unei distrugeri intenționate, după ce își pierduseră utilitatea primară, pentru care fuseseră create, putând dobândi o nouă valoare de întrebuințare.

Caracterul utilitar original putea să dispară pentru moment, dar sacralitatea nu.

Catalogul descoperirilor

1. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B1). L 1, zona vetrei. H = 85 mm. Nr. inv. IB38.

Face parte din grupul celor patru statuete cu picioarele redată separat și decorate cu împunsături. Foarte îngrijit prelucrată și arsă aproape la roșu; acoperită, inițial, cu o angobă roșiatic-sângerie, care s-a descojit, lăsând să se vadă fondul cărămiziu-albicios.

Partea inferioară a statuetei se prezintă sub forma unui dreptunghi, iar pe spate, la baza acesteia, există câte o impresiune pentru fiecare talpă (câlcâiele?). Ombilicul reprezentat printr-o adâncitură rotundă pe pântecul plat. Zona inghinală este marcată prin două unghiuri paralele. Părțile laterale ale corpului se prezintă sub forma a doua creste, în prelungirea umerilor, care par a marca brațele întinse pe lângă corp. Sâni redăți prin împunsături la nivelul umerilor. Capul se află în prelungirea gâtului, cu o ușoară îngroșare în spate. Gura marcată printr-o adâncitură rotundă, nasul proeminent, orbitele și ochii redată prin adâncituri rotunde.

2. Statuetă aproape întreagă din tezaur (fig. 2/B2). L 1, zona vetrei. H (actuală) = 79 mm. Nr. inv. IB39.

Categoria statuetelor foarte mari și cea a statuetelor cu triunghiul inghinal umplut cu puncte. Stare de conservare aproape perfectă, cu excepția vârfului picioarelor (lipsă) și a trei mici lovituri pe șoldul stâng. Lucrată foarte îngrijit, cu o netezire puternică a angobei roșietice, ceea ce lasă să se întrevadă pe alocuri fondul de culoare ceva mai deschisă.

Picioarele delimitate printr-o linie bine trasată, atât în față, cât și în spate. Ombilicul, redat printr-o adâncitură rotundă, plasată pe un pântec ușor proeminent. Trunchiul bine individualizat, prin umeri, din care pornesc două dungi în relief, care redau brațele lipite de corp. Fără sâni. Pe piept au fost incizate mai multe liniuțe subțiri, care în jurul gâtului par a indica un colier. Capul, în prelungirea gâtului, are gura redată printr-o adâncitură rotundă, nasul proeminent și două impresiuni rotunde pentru ochi (fără orbite). Ochii rotunzi, inegali.

²⁵ N. Ursulescu, F. A. Tencariu, *Un vas neobișnuit din așezarea precucuteniană de la Isaiia (jud. Iași)*, Carpica, XXXIII, 2004, p. 41-52.

3. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B3). L 1, zona vetrei. H = 78 mm. Nr. inv. IB40.

Categoria statuetelor foarte mari, grupul celor patru statuete cu picioare redat separat și decorate cu impresiuni. Stare perfectă de conservare. Netezită foarte îngrijit, acoperită cu o angobă roșietică, păstrată integral.

Picioarele și fesele clar despărțite. Triunghiul inghinal prezintă un punct imprimat în centru. Ombilicul redat printr-o adâncitură rotundă pe pântecul plat. Nu prezintă sâni. În stânga pieptului, două liniuțe orizontale incizate, iar în spate, aproximativ la același nivel, este incizat un semn, probabil simbolic (*trident*). Umerii, foarte slab schițați, continuă cu nervurile brațelor, lipite de corp. Trunchiul este slab delimitat de gât, care continuă sub forma unui con. Capul nu e diferențiat de gât, elementele faciale fiind tratate foarte sumar: gura printr-o tăietură oblică, nasul (foarte puțin proeminent) - printr-o mică ciupitură, iar ochii prin două mici impresiuni, alungite perpendicular.

4. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B4). L 1, zona vetrei. H = 78 mm. Nr. inv. IB41.

Categoria statuetelor foarte mari, grupul celor patru cu picioare separate și decorate cu impresiuni. Stare perfectă de conservare. Acoperită cu o angobă subțire cărămiziu-albicioasă.

Labele picioarelor au marcate degetele. Triunghi inghinal. Pânțele plat nu prezintă ombilic. Trunchiul bine delimitat de gât, prin umerii marcați de câte o creștătură ușor oblică. Sub creștături se află două impresiuni ovale, orizontale, care țin probabil locul sânilor. Părțile laterale sunt tratate ca brațe lipite lângă corp, sub forma a două nervuri. Pe gâtul scurt, cilindric, este modelat foarte clar capul. Gura redată printr-o tăietură largă, orizontală. Nasul proeminent, în formă de cioc, iar de o parte și de alta sunt bine redat orbitele, în care se adâncesc puternic ochii.

5. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B5). L 1, zona vetrei. H = 78 mm. Nr. inv. IB42.

Grupul celor foarte mari, cu sâni redăți și cu triunghiul inghinal umplut cu puncte. Stare de conservare perfectă. Angobă roșie direct peste pastă. Slab netezită, aspect zgrunțuros.

Picioarele, delimitate printr-o linie incizată, se termină cu o bază dreaptă, rotunjită. Pântec plat, cu o impresiune rotundă (ombilicul). Trunchiul bine delimitat prin proeminențele laterale ale umerilor. Sub sâni, până la pântec, sunt incizate câteva liniuțe foarte subțiri. Trăsăturile faciale sunt redat la capătul gâtului, fără diferențierea capului: nasul foarte proeminent și ascuțit (în formă de creastă); sub el, o incizie foarte fină redă gura; ochii prin două împunsături laterale, rotunde.

6. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B6). L 1, zona vetrei. H = 76 mm. Nr. inv. IB43.

Grupul statuetelor mari și al celor cu sâni redăți. Stare perfectă de conservare. Netezită parțial îngrijit, apoi acoperită cu angobă roșie.

Picioarele, delimitate printr-o linie bine incizată, în față și în spate, se termină printr-o bază dreaptă, ușor ovală. Triunghi inghinal. Pântec rotunjit, cu o adâncitură rotundă (ombilicul). Trunchiul delimitat prin reprezentările schematice ale umerilor; brațele nu sunt marcate lateral. Sub sâni, până la abdomen, sunt incizate câteva liniuțe paralele. Capul, nediferențiat plastic, este în prelungirea gâtului. Gura nu este indicată; nasul de tip creastă; în orbite se adâncesc ochii.

7. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B7). L 1, zona vetrei. H = 74 mm. Nr. inv. IB44.

Grupul statuetelor mari. Stare de conservare aproape perfectă. Suprafața destul de bine netezită, dar modelarea destul de neglijentă, lăsând impresia unui trup flasc. Angobă roșie.

Picioare scurte, butucănoase, delimitate printr-o linie clar incizată în față și în spate. Labele picioarelor sunt marcate prin două incizii prelungi. Partea inferioară a abdomenului este marcată prin două unghiuri paralele incizate. Pântec plat, fără ombilic. Trunchiul destul de bine delimitat, prin intermediul umerilor, ridicați în sus, de la care pornesc, pe lângă corp, nervurile brațelor. Prezintă în secțiune un aspect lenticular, aplatizat. Nu are sâni. Pe piept, câteva liniuțe foarte fine incizate. Gâtul aproape inexistent. Marcarea gurii este incertă; nasul sub forma unei creste ușor rotunjite. Orbite adânci, cu ochii redăți prin liniuțe orizontale incizate.

8. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B8). L 1, zona vetrei. H = 75 mm. Nr. inv. IB45.

Categoria statuetelor mari; face parte din grupul celor șapte statuete cu sâni redăți și din al celor patru cu puncte în triunghiul inghinal. Stare de conservare perfectă. Netezire bună, dar învelișul prea subțire de lut fin nu reușește să acopere integral amestecul de cioburi pisate din pastă. Angobă gălbui-roșietică, păstrată parțial.

Picioarele, delimitate printr-o linie adânc incizată, în față și în spate, se termină cu o bază dreaptă. Labele marcate printr-o creștătură. Pe pânțele ușor proeminente - adâncitura rotundă a ombilicului. Trunchiul, delimitat prin umeri, nu are nervurile brațelor. Între sâni și abdomen sunt incizate mai multe liniuțe fine, dispuse în fascicule. Spatele drept prezintă două șiruri de liniuțe scurte, dispuse oblic. Capul modelat în prelungirea unui gât scurt. Gura redată printr-o creștătură profundă și lată; nasul marcat printr-o creastă ascuțită, având, de o parte și de alta, impresiunile rotunde și adânci ale ochilor.

9. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B9). L 1, zona vetrei. H = 74 mm. Nr. inv. IB46.

Categoria statuetelor mari și grupul celor patru statuete cu impresiuni pe picioare. Stare de conservare foarte bună. A fost găsită ruptă în dreptul perforațiilor umerilor, dar părțile s-au păstrat integral. Suprafața parțial netezită; a avut, peste miez, un înveliș subțire, astfel că la suprafață apar numeroase cioburi pisate, ceea ce îi conferă un aspect foarte zgrunțuros. Angobă roșietică.

Picioarele puternic separate. Singura statueta cu picioarele îndoit de la genunchi (redați prin două mici umflături). Labele sunt subțiate și prezintă câte patru impresiuni (degete). Triunghi inghinal, deasupra căruia, pe pântecul rotunjit, se află ombilicul. Trunchiul foarte clar delimitat prin proeminențele laterale ale umerilor și prin arcuiri laterale, care imprimă statuetei o frumoasă siluetă (singura de acest fel). Proeminențele umerilor sunt complet perforate. Sâni lipsesc. Nervurile brațelor sunt slab redade. Capul conturat la capătul unui gât lung: gura printr-o creștătură ovală; nasul ca o creastă ascuțită, având orbite laterale, în care se adâncesc ochii.

10. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B10). L 1, zona vetrei. H = 70 mm. Nr. inv. IB47.

Categoria statuetelor mari. Stare de conservare aproape perfectă (două mici așchieri pe spate). Suprafața netezită destul de bine, dar învelișul subțire permite să se vadă fragmente de cioburi pisate din miez. Angobă roșie, în mare măsură descojită.

Picioarele delimitate printr-o incizie clară, atât în față, cât și în spate. Baza dreaptă, cu labele indicate prin două creștături. Deasupra triunghiului inghinal se află orificiul ombilicului, pe un pântec foarte slab rotunjit. Trunchiul delimitat prin schițarea umerilor, care nu continuă cu brațe. Între sâni și abdomen câteva incizii subțiri. Capul în prelungirea gâtului. Gura redată printr-o incizie ușor arcuită. Nasul marcat printr-o creastă. În orbitele slab schițate sunt imprimați ochii.

11. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B11). L 1, zona vetrei. H = 70 mm. Nr. inv. IB48.

Categoria statuetelor mari. Stare de conservare foarte bună. Foarte îngrijit netezită. Învelișul acoperă toate asperitățile. Angoba gălbuie s-a desprins pe alocuri.

Picioarele delimitate printr-o linie adânc incizată. Zona inghinală marcată prin două unghiuri paralele. Abdomen plat, pe care e redat ombilicul, printr-un punct slab imprimat. Trunchiul, în formă de coloană conică, nu e delimitat de gât. Corpul are secțiune rotundă; sâni nu sunt marcați. În față sunt incizate trei linii paralele, între care sunt câteva scrijelituri. La capătul coloanei sunt trăsăturile faciale: creasta nasului, creștatura arcuită a gurii, orbitele cu ochii.

12. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B12). L 1, zona vetrei. H = 67 mm. Nr. inv. IB49.

Categoria celor de dimensiuni mijlocii. Se păstrează parțial bine, trăsăturile faciale fiind însă total deteriorate. Angobă roșie, descojită în mare parte. Îngrijit netezită, fără nici un fel de asperități.

Picioarele și labele realizate după canonul obișnuit, terminându-se rotunjit. Deasupra triunghiului inghinal este pântecul plat, cu ombilicul marcat printr-o impresiune adâncă. Trunchiul coloanei, cu o secțiune cvasi-rotundă, prezintă două mici rotunjiri în dreptul umerilor. Pieptul este brăzdat de patru incizii clare, paralele, între care se observă și alte strițiuni. Este singurul exemplar la care inciziile depășesc linia ombilicului. De asemenea, câteva strițiuni apar și în zona gâtului. Sâni nu sunt marcați. Zona facială este ruptă brusc, chiar din locul unde se afla, probabil, creștatura gurii.

13. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B13). L 1, zona vetrei. H = 66 mm. Nr. inv. IB50.

Categoria statuetelor mijlocii. Stare perfectă de conservare. Suprafața netezită destul de bine, dar cu unele asperități și denivelări. Angobă gălbui-albicioasă, spălată în mai multe locuri.

Picioarele, realizate după canonul obișnuit, se termină rotunjit, cu labele marcate prin două creștături foarte lungi. Creează impresia de zveltețe. Zona inghinală marcată prin unghiuri paralele. Ombilicul realizat printr-o impresiune rotundă și adâncă, pe un pântec plat. Trunchiul în formă de coloană conică, cu secțiune ușor ovală. Umerii marcați abia perceptibil, prin două ușoare rotunjiri;

sânii lipsesc. Pe piept sunt incizate clar trei linii paralele, dispuse oblic. Ca trăsături faciale sunt indicate nasul și orbitele. Gura și ochii lipsesc.

14. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B14). L 1, zona vetrei. H = 64 mm. Nr. inv. IB51.

Categoria statuetelor de dimensiuni mijlocii. Păstrată relativ bine, dar a fost găsită desprinsă în două părți, pe lungime, până în zona umărului drept. Prin desprindere s-a deteriorat zona ombilicului, astfel că nu se mai poate decât bănui prezența sa. Se pare, că desprinderea s-a produs pe linia de lipire a celor două componente modelate separat.

Imaginea generală a statuetei sugerează zveltețe. Picioarele sunt tratate după canonul obișnuit, cu capătul rotunjit și labele marcate prin creștături prelungi. Zona inghinală marcată prin două unghiuri paralele. Trunchiul delimitat prin umeri, cu părțile laterale ascuțite, marcând brațele lipite de corp; sânii nu sunt redați. Pe piept sunt câteva linii incizate. Capul este în continuarea gâtului, cu trăsăturile faciale bine marcate. Nasul este în formă de creastă alungită, având la bază creștătura gurii, ceea ce îi dă alura unui cioc de pasăre. În orbitele slab marcate se adâncesc ochii de formă rotundă, ceea ce accentuează impresia de imagine avimorfă.

15. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B15). L 1, zona vetrei. H = 62 mm. Nr. inv. IB52.

Categoria statuetelor de dimensiuni mijlocii, deși, prin trăsăturile sale, se apropie mai mult de cele de mari dimensiuni. Stare de conservare perfectă. Modelată și netezită destul de neglijent, cu numeroase asperități și denivelări; acoperită cu angobă albicioasă.

Picioarele tratate după canonul obișnuit. Capătul este rotunjit, fără evidențierea labelor. Pe coapsa stângă a fost incizat un unghi ascuțit. Unghiurile abdomenului sunt adânc și lat incizate. Ombilicul marcat printr-o foarte mică alveolă circulară, pe un pântec plat. Trunchiul marcat de umeri, de la care pornesc nervurile brațelor, lipite de corp. Sânii modelați din pastă, ca două proeminențe rotunde. Secțiunea trunchiului e total diferită de cea a altor statuete, având spatele puternic scobit, iar pieptul proeminent. Gâtul, în formă de coloană cilindrică, are modelate, la partea superioară, trăsăturile faciale: nasul sub forma unei creste arcuite; gura printr-o mică impresiune rotundă, iar ochii prin două impresiuni alungite, în orbite slab marcate.

16. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B16). L 1, zona vetrei. H = 61 mm. Nr. inv. IB53.

Categoria celor de dimensiuni mijlocii. Stare de conservare perfectă. Netezirea suprafeței bună, dar apar la suprafață numeroase fragmente de cioburi pisate (destul de fine, încât aspectul nu este zgrunțuros). Angoba roșietică s-a șters în cea mai mare parte.

Picioarele, modelate după canonul obișnuit, se termină cu o talpă plată, cu marginile răsfrânte. Labele picioarelor sunt marcate prin două creștături. Zona inghinală e marcată prin două unghiuri paralele. Ombilicul redat printr-o mică impresiune rotundă, pe un pântec ușor rotunjit. Fără sânii. Trunchiul în formă de coloană, fără nici o delimitare spre gât, cu o secțiune aproximativ rotundă. La capătul coloanei sunt redată trăsăturile faciale: gura printr-o tăietură orizontală; nasul printr-o creastă arcuită și ascuțită (cioc de pasăre); ochii prin impresiuni. Statueta, stând pe baza mult lătită, este puternic înclinată în față și lasă o impresie avimorfă.

17. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B17). L 1, zona vetrei. H = 60 mm. Nr. inv. IB54.

Ultima din grupul statuetelor mijlocii. Starea de conservare parțial bună: o parte din învelișul de lut foarte fin de pe fesa dreaptă s-a desprins; modelarea este destul de stângace și cu o oarecare asimetrie între partea stângă și cea dreaptă.

Picioarele, modelate după canon, se termină cu un oval rotunjit; labele sunt marcate prin două impresiuni. Zona inghinală e marcată de două unghiuri paralele. Ombilicul redat printr-un orificiu adânc, pe un pântec plat. Trunchiul, de tip coloană, cu o secțiune aproape pătrată, fără nici o delimitare față de gât. Sânii sunt marcați neobișnuit de sus, până sub nas, prin două pastile. Între sânii și ombilic, ca și pe părțile laterale ale corpului, sunt câteva incizii subțiri. Nasul redat printr-un cioc masiv, puțin teșit, iar ochii perfect rotunzi, în orbite bine conturate. Ansamblul feței lasă impresia unui cap de pasăre, sugerând un plisc larg deschis.

18. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B18). L 1, zona vetrei. H = 55 mm. Nr. inv. IB55.

Se încadrează în grupul statuetelor mici. Stare de conservare perfectă. Lucrată și netezită destul de îngrijit. Angobă roșiată.

Picioarele, modelate după canon, se termină rotunjit, având marcate labele prin două impresiuni. Zona inghinală este marcată prin două unghiuri cu deschidere foarte largă. Ombilicul marcat printr-o impresiune profundă pe un pântec plat. Trunchiul e ca o coloană cilindrică, zveltă. Sâni lipsesc, dar pe piept sunt incizate o serie de liniuțe foarte subțiri. Capul modelat la capătul coloanei: gura redată printr-o tăietură ușor oblică, făcută imediat sub nasul în formă de plisc; de o parte și alta a nasului au fost conturate orbitele, în care au fost imprimați ochii rotunzi.

19. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B19). L 1, zona vetrei. H = 53 mm. Nr. inv. IB56.

Grupul statuetelor mici. Stare de conservare perfectă. Prelucrare îngrijită, dar învelișul prea subțire de lut fin lasă să se vadă la suprafață mici cioburi pisate, amestecate în pastă. Angoba roșiată s-a păstrat pe mari porțiuni, mai ales în partea inferioară.

Picioarele, de formă conică, cu vârful puțin rotunjit, sunt delimitate printr-o linie incizată, pe ambele părți. Triunghi inghinal; ombilic lipsă. Trunchiul de formă rectangulară, cu cele două nervuri ascuțite, care redau brațele lipite de corp. Sâni redați prin două pastile rotunjite. Gâtul aproape inexistent. Capul destul de realist modelat: gura printr-o impresiune alungită; nasul ca o creastă rotunjită, având de o parte și de alta orbite și ochi imprimați.

20. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B20). L 1, zona vetrei. H = 47 mm. Nr. inv. IB57.

Grupul statuetelor mici. Stare de conservare foarte bună. Modelată destul de îngrijit. Suprafața netezită foarte bine și acoperită cu angobă roșie.

Statueta are poziția corpului cea mai dreaptă, din tot grupul. Picioarele se termină rotunjit, fiind modelate după canonul obișnuit. Pe fesa stângă, lateral, e trasat un unghi ascuțit, format din două linii duble. Zona inghinală este marcată prin două unghiuri paralele. Ombilicul imprimat printr-un punct. Trunchiul, în formă de coloană, nu are nici un fel de indiciu (umerii, capul și trăsăturile faciale lipsesc). Este decorat doar cu trei linii adânc incizate, paralele.

21. Statuetă întreagă din tezaur (fig. 2/B21). L 1, zona vetrei. H = 19 mm. Nr. inv. IB58.

Miniaturală, reprezentând desigur stadiul de nou-născut. Stare de conservare perfectă. Suprafața foarte îngrijită, acoperită cu o angobă roșiată.

Picioarele realizate în maniera obișnuită, cu capătul rotunjit, fără evidențierea labelor. Zona inghinală redată printr-un unghi adânc incizat. Ombilicul marcat printr-o impresiune rotundă. Trunchiul, în formă de coloană conică, se termină cu trăsăturile faciale: nas în formă de creastă ascuțită și arcuită; ochii marcați prin două impresiuni rotunde; gura nu este indicată.

22. Statuetă fragmentară (fig. 3/1). Nr. inv. IB1. L1A, lângă vatra primei faze a construcției și resturile unei mese altar (pe traseul SII, m 26a, -1,10 m). H = 7,4 cm. Fragment din zona bazinului, fără redarea zonei inghinale, decorat cu incizii profunde și late, specifice subfazei IIA. Fragmentul ar putea să provină de la un suport de tip „Horă”.

23. Statuetă fragmentară (fig. 3/2). Nr. inv. IB2. L3, la circa 2 m în fața gurii cuptorului (pe traseul SIV, m 15, -0,70 m). H = 4 cm. Fragment de bazin, cu fesele deteriorate prin spargere. Zona inghinală este redată prin două unghiuri ascuțite, paralele, incizate cu linii subțiri. Picioarele despărțite printr-o linie incizată.

24. Statuetă fragmentară (fig. 3/3). Nr. inv. IB3. L5, pe platforma masivă din zona cuptorului din a doua fază de construcție, la circa 2 m de acesta; platforma acoperea o groapă de cult, umplută cu materiale provenite din prima etapă de folosire a locuinței (pe traseul SVIII, □ 41b). H = 3,5 cm. Fragment de cap, modelat la capătul unui gât lung. Nasul, sub forma unei creste, lasă o impresie avimorfă. Ochii sunt marcați prin două înțepături în orbitele situate de o parte și alta a nasului. O altă împunsătură, sub nas, redă gura. Sub gură, alte două împunsături formează, pe gât, un șir vertical.

25. Statuetă întreagă (fig. 4/1). Nr. inv. IB7. L6, între resturile vetrei, pe marginea căreia se ridică și coloana de lut (caseta B, □ 51b). H = 6 cm. Statuetă întreagă, cu unele deteriorări în zona bazinului. Picioarele unite sunt despărțite printr-o linie incizată, care, în spate, desparte și fesele. Labele picioarelor sunt marcate prin două creștături. A avut probabil triunghi inghinal, deasupra căruia e marcat ombilicul printr-o împunsătură. Trunchiul are marcate, prin nervuri, brațele, dar nu este diferențiat de gât. La partea superioară sunt modelate clar trăsăturile faciale: nasul în formă de creastă, sub care gura este marcată printr-o împunsătură rotundă, iar ochii se află de o parte și alta a nasului.

26. Statuetă întreagă (fig. 4/2). Nr. inv. IB4. L6, pe latura vestică, probabil undeva în zona intrării sau, eventual, în colțul vestic al casei (caseta A, □ 49a). H = 3,4 cm. Statuetă miniaturală, redând probabil stadiul de copil (asemănătoare, ca tratare, cu statueta nr. 21 din tezaur). Picioarele unite sunt despărțite printr-o linie, care, în spate, este trasată neglijent. Zona inghinală este redată printr-un singur unghi, deasupra căruia o împunsătură indică ombilicul. Trunchiul este rotunjit, iar capul este ușor diferențiat. Nasul este indicat printr-o creastă, sub care se află adâncitura gurii, iar de o parte și alta sunt marcați ochii.

27. Statuetă fragmentară (fig. 4/3). Nr. inv. IB9. L6, în colțul sudic al casei (caseta A, □ 47-49, -0,40 m). H = 6,2 cm. Fragment de statueta probabil masculină, partea inferioară a corpului. Picioarele sunt tratate separat, având marcate, la capete, degetele. Pe spate, linia despărțitoare separă și fesele, sub care sunt câte două mici creștături. În față, urma unei proeminente rupte pare să indice organul sexual masculin, ipoteză întărită și de lipsa liniilor inghinale.

28. Statuetă fragmentară (fig. 4/4). Nr. inv. IB5. L6, în colțul estic al casei, la circa 0,50 m de vatră (caseta B, □ 52a, -0,45 m). H=3,2 cm. Fragment din partea superioară a unei statuete. Pe trunchi, cu umerii delimitați, sunt marcați sânii. La capătul gâtului lung sunt marcate trăsăturile faciale ale capului, care a fost rupt în vechime, probabil prin acțiunea de fragmentare. De o parte și alta a nasului, sub formă de creastă, sunt redați ochii.

29. Statuetă fragmentară (fig. 4/5). Nr. inv. IB6. L6, în colțul de nord al casei (caseta B, □ 48d, -0,60 m). H = 5,1 cm. Statuetă aproape întreagă: lipsă piciorul drept. Picioarele unite au fost despărțite de o linie incizată, care, pe spate, desparte și fesele. Zona inghinală e marcată doar printr-o singură linie unghiulară, deasupra căreia se află adâncitura ombilicului. Trunchiul este foarte scund și continuă fără nici o diferențiere cu gâtul, la capătul căruia sunt schițate trăsăturile faciale obișnuite.

Remarcăm faptul că statuetele nr. 26-29 par a proveni din cele patru colțuri ale casei, fiind posibilă o depunere intenționată în aceste locuri.

30. Statuetă fragmentară (fig. 4/6). Nr. inv. IB8. L6, aproximativ în zona centrală a casei, la circa 1 m SV de vatră (traseul SVI). H = 2,6 cm. Fragment din zona bazinului, cu indicarea liniei despărțitoare a picioarelor și a zonei inghinale.

31. Statuetă fragmentară (fig. 5/1). Nr. inv. IB13. L7, găsită la exteriorul peretelui vestic al casei, probabil căzută odată cu peretele (caseta C, □ 54f, -0,80 m). H = 5,6 cm. Piciorul stâng rupt de lângă bazin, cel drept de la genunchi. Picioarele despărțite printr-o linie. Zona inghinală redată printr-o singură linie unghiulară. Trunchiul tip coloană, fără nici un fel de semne. Capul lipsă.

32. Statuetă întreagă (fig. 5/2). Nr. inv. IB10. L7, găsită chiar în fața cuptorului (SVI, m 58). H = 3,2 cm. Statuetă miniaturală, simbolizând stadiul de copil. Picioarele unite sunt despărțite printr-o linie adânc incizată, pe ambele fețe. Zona inghinală e redată prin două linii unghiulare paralele, care nu au, însă, capetele unite. Trunchi coloană, fără nici un fel de semne, având indicate, la capăt, semnele faciale obișnuite, atent redade.

33. Statuetă fragmentară (fig. 5/3). Nr. inv. IB12. L7, găsită la exteriorul colțului vestic al casei, probabil căzută odată cu peretele (caseta C, □ 53e, -0,40 m). H = 4,2 cm. Fragment din zona picioarelor și a bazinului. Picioarele, cu vârfurile deteriorate, au fost tratate separat. Zona inghinală marcată prin linie unghiulară.

34. Statuetă fragmentară (fig. 5/4). Nr. inv. IB11. L7, între dărâmăturile bolții cuptorului, pe vatra acestuia (caseta C, m 57,50a, -0,60 m). H = 5,5 cm. Piciorul drept al unei statuete, cu partea de bazin aferentă. O adâncitură marchează laba piciorului, iar două linii unghiulare zona inghinală.

35. Statuetă fragmentară (fig. 6/1). Nr. inv. IB15. L8, la 30 cm lateral de gura cuptorului (S VI, m 67,15, -0,80 m). H = 5,1 cm. Lipsă gâtul și capul. Picioare unite, despărțite, pe ambele fețe, de o linie mediană; labele marcate prin câte o creștătură. Zona inghinală e redată prin două linii unghiulare paralele, având deasupra adâncitura ombilicului.

36. Statuetă fragmentară (fig. 6/2). Nr. inv. IB14. L8, aproximativ la mijlocul peretelui sud-vestic al casei (caseta E, □ 66f). H = 5,6 cm. Asemănătoare cu precedenta, inclusiv în ceea ce privește părțile păstrate. În plus, banda unghiulară a zonei inghinale este unplută cu puncte, ceea ce o apropie, ca semnificație de grupul celor patru statuete din tezaurul din locuința 1, cu deosebirea

că acolo punctele sunt plasate numai în zone inghinale sub formă de triunghi²⁶.

37. Statuetă fragmentară (fig. 6/3). Nr. inv. IB17. L8, pe latura nord-vestică a casei, în zona laviței (caseta E, m 63,4a, -0,90), deci o zonă în care se puteau desfășura ceremonii cu caracter sacru. H = 4,6 cm. În urma fragmentării, s-a păstrat numai partea inferioară, cu picioarele și bazinul, tratate în manieră clasică (vezi statueta nr. 35).

38. Statuetă fragmentară (fig. 6/4). Nr. inv. IB19. L8, lângă colțul sudic al laviței (caseta E, □ 66e). H = 2,8 cm. Un fragment din piciorul unei statuete, provenit, în mod evident, de la o acțiune de fragmentare prin izbire și rupere.

39. Statuetă fragmentară (fig. 6/5). Nr. inv. IB16. L8, la exteriorul laturii nord-estice a locuinței 8A; n-ar fi exclus ca poziția ei să fi fost deranjată la săparea gropii 42, care taie această latură (caseta F, □ 66c, -0,50 m). H = 5,1 cm. Decorat cu linii incizate late, paralele, în maniera subfazei IIA. Fragmentul ar putea să provină de la un suport de tip „Horă”.

40. Statuetă fragmentară (fig. 6/6). Nr. inv. IB18. L8, lângă colțul nordic al laviței și lângă peretele nord-vestic al casei (S VI, m 63, -0,60 m). H = 4,2 cm. Fragment din trunchiul ovalizat al unei statuete fragmentate. Decorat cu linii incizate late (trasate neglijent), în maniera subfazei IIA. Fragmentul ar putea să provină de la un suport de tip „Horă”.

41. Statuetă fragmentară (fig. 7/1). Nr. inv. IB32. Gr. 8 (S V, m 25a, -1,40 m). H = 6 cm. S-a păstrat zona picioarelor și a bazinului. Picioarele, ca și fesele, sunt despărțite printr-o linie incizată, care se continuă, în față, cu liniile unghiulare ale zonei inghinale. Deasupra celei de a doua linii inghinale se află împunsătura care marchează ombilicul.

42. Statuetă întreagă de os (fig. 7/2). Nr. inv. IG1. Gr. 16, cu un bogat conținut, provenit, pare-se, de la dezafectarea L 6A (caseta D). H = 5,2 cm. Tipul *en violon*. Făcută dintr-o plăcuță de os, perfect șlefuită și apoi arsă – motiv pentru care a căpătat o culoare negricioasă. Era spartă în trei părți, care s-au lipit perfect. Lipsesc absidele laterale ale părții superioare. A avut un orificiu (actualmente rupt), care servea ca piesa să fie purtată, probabil, ca amuletă. Una din extrem de rarele statuete de os din cultura Precucuteni, denotând o clară influență din partea culturii Gumelnița sau, mai curând, relații de schimb între cele două culturi. Prin modul de stilizare, are și o certă valoare artistică.

43. Statuetă fragmentară (fig. 7/3). Nr. inv. IB210. Gr. 16, cu un bogat conținut, provenit, pare-se, de la dezafectarea L 6A (caseta D). H = 3,5 cm. În urma fragmentării, a rămas gâtul, cu trăsăturile faciale ale capului: nas sub formă de creastă, rezultat prin adâncirea orbitelor, în care sunt plasați ochii. Sub nas, gura este marcată printr-o impresiune ovală.

44. Statuetă fragmentară (fig. 7/4). Nr. inv. IB20. Gr. 16, cu un bogat conținut, provenit, pare-se, de la dezafectarea L 6A (caseta D). H = 3,8 cm. Fragment deteriorat din bazin, cu o porțiune a picioarelor. Bazinul e subliniat prin linii incizate.

45. Statuetă întreagă (fig. 7/5). Nr. inv. IB213. Gr. 17, pare-se cu rol de groapă pentru ofrande de fundare, în legătură cu L7, așa cum sugerează și depozitul de piese de cult găsit tot aici. H = 6,7 cm. Perfect păstrată, ceea ce lasă impresia că a fost modelată special pentru a fi depusă în această groapă, în cadrul unui cult de fundare a locuinței nr. 7. Este în poziție șezândă, cu picioarele unite, despărțite printr-o linie profund incizată. Zona inghinală e redată printr două linii unghiulare, care nu se unesc, însă, în vârful unghiului. Trunchiul în formă de coloană, având redate, la capăt, trăsăturile faciale.

46. Statuetă fragmentară (fig. 8/4). Nr. inv. IB35. Gr. 17, depunere cultuală, ofrandă de fundație. H = 3,5 cm. A fost depusă, alături de 42 de mici conuri de lut, într-un recipient improvizat dintr-un picior al unei fructiere fragmentare, întoarsă cu gura în jos. Din statueta s-a păstrat partea inferioară, cu picioarele unite și bazin. Picioarele și fesele sunt despărțite cu obișnuita linie incizată, având marcate, la bază, labelle, prin două mici creștături. Zona inghinală se pare că a fost redată sub formă de triunghi.

47. Statuetă fragmentară (fig. 9/1). Nr. inv. IB23. Gr. 33 (caseta A, -1,10 m). H = 5 cm. Fragment de bazin, cu partea de jos a trunchiului. Zonă inghinală sub forma a două linii unghiulare,

²⁶ N. Ursulescu, F.A. Tencariu, *op. cit.*, 2006, p. 52-53.

paralele. Ombilic redat prin impresiune.

48. Statuetă fragmentară (fig. 9/2). Nr. inv. IB22 Gr. 33 (caseta A, -1,10 m). H = 5,2 cm. S-a păstrat partea inferioară a corpului, cu picioarele unite și bazin. Picioarele și fesele despărțite printr-o linie incizată. Triunghi inghinal.

49. Statuetă fragmentară (fig. 9/3). Nr. inv. IB26. Gr. 38, săpată din ultimul nivel de locuire precucutenian, care taie colțul nordic al L8 (-0,90 m). H = 3 cm. S-a păstrat bazinul, cu partea de jos a trunchiului. Zonă inghinală sub forma a două linii unghiulare, paralele, întretăiate de linia despărțitoare a picioarelor. Pe spate, fesele sunt despărțite și ele de o linie adânc imprimată. Ombilic redat prin impresiune.

50. Statuetă fragmentară (fig. 9/4). Nr. inv. IB28 Gr. 38, săpată din ultimul nivel de locuire precucutenian, care taie colțul nordic al L8 (-0,65-0,75 m). H = 3 cm. Fragment de bazin, cu linia despărțitoare a feselor.

51. Statuetă fragmentară (fig. 9/5). Nr. inv. IB27. Gr. 38, săpată din ultimul nivel de locuire precucutenian, care taie colțul nordic al L8 (-0,50 m). H = 4 cm. Picior fragmentar.

52. Statuetă fragmentară (fig. 9/6). Nr. inv. IB24. Gr. 38, săpată din ultimul nivel de locuire precucutenian, care taie colțul nordic al L8 (-0,80 m). H = 4,8 cm. Fragment din trunchiul ovalizat al unei statuete fragmentate. Decorat cu linii incizate late, paralele, în maniera subfazei IIA. Fragmentul ar putea să provină de la un suport de tip „Horă”.

53. Statuetă fragmentară (fig. 9/7). Nr. inv. IB25. Gr. 38, săpată din ultimul nivel de locuire precucutenian, care taie colțul nordic al L8 (-0,70 m). H = 3 cm. Fragment din trunchiul ovalizat al unei statuete fragmentate. Decorat cu linii incizate late, în maniera subfazei IIA. Fragmentul ar putea să provină de la un suport de tip „Horă”.

54. Statuetă fragmentară (fig. 9/8). Nr. inv. IB212. Gr. 60 (S II, □ 36). H = 4,7 cm. Partea superioară a unei statuete, cu trunchiul bine conturat prin umeri, cu cap masiv; între trunchi și cap nu există gât, ceea ce conferă statuetei o impresie de masivitate. Această impresie este întărită și de trăsăturile faciale, puternic conturate, prin impresiunile accentuate ale gurii și ochilor.

55. Statuetă fragmentară (fig. 10/ 1). Nr. inv. IB29. Caseta G, în complexul gospodăresc cu multe pietre, dintre locuințele nr. 1 și 8, în care a fost depus ritual și vasul întreg cu șapte siluete umane²⁷ (□ 82g, -0,90 m). H=11 cm. Bazinul, partea superioară a picioarelor și cea inferioară a trunchiului, provenind de la o statueta masivă, decorată cu linii incizate late, în maniera specifică a subfazei IIA. Fragmentul ar putea să provină de la un suport de tip „Horă”.

56. Statuetă fragmentară (fig. 10/ 2). Nr. inv. IB209. Caseta C, □ 60h, -1,05 m, lângă Gr. 40, din care a făcut parte, aproape sigur, așa cum sugerează și adâncimea mare de descoperire. H = 4,5 cm. S-au păstrat bazinul și picioarele unite, despărțite de o linie incizată. Zona inghinală redată prin două linii unghiulare, paralele.

57. Statuetă fragmentară (fig. 10/ 3). Nr. inv. IB31. Caseta B, m 45d, -0,40 m. Aproape de colțul estic al L9, aproximativ 1 m distanță, putând face, eventual, parte din inventarul acesteia.. H = 4,5 cm. S-a păstrat parțial bazinul și picioarele unite, despărțite de o linie incizată. Modul de trasare a zonei inghinale nu se poate reconstitui, din cauza fragmentării bazinului.

58. Statuetă fragmentară (fig. 10/ 4). Nr. inv. IB33. S VI, *passim* (recuperată din pământul rezultat de la săparea șanțului). H=3,5 cm. Partea superioară a corpului (până la bazin). Pe trunchi, delimitat prin umeri rotunjiți, sunt indicate pastilele sânilor și impresiunea ombilicului. La capătul gâtului, fără o diferențiere evidentă a capului, sunt marcate trăsăturile faciale: creasta nasului, flancată de orbite, în care sunt imprimați ochii; gura este redată, abia perceptibil, printr-o slabă alveolare, sub nas.

59. Statuetă fragmentară (fig. 10/5). Nr. inv. IB34. *Passim*. H=2 cm. Fragment de trunchi, cu secțiune rotundă (coloană), pe care este imprimat ombilicul.

---

²⁷ *Idem, op. cit., 2004.*

OBSERVATIONS REGARDING THE CONDITIONS OF DISCOVERING THE PRECUCUTENIAN ANTHROPOMORPHE PLASTICS IN THE ISAIIA (IAȘI COUNTY)

Within the 1200 m² which were excavated until present at Isaiia there have been discovered 59 anthropomorphic representations, from which 26 are intact and 33 are fragmentary. One is made out of bone and the others are made of clay. Almost all of the figurines (54) were found within dwellings (40) or in pits (14). Two of them represent random discoveries, and other three were discovered within the culture level, apparently outside the inhabitation complexes, but in close connection with their household.

Out of the eight precucutenian buildings, figurines were discovered only in six of them, the other two (no. 9 and 11) missing such artifacts being interpreted as household annexes. This fact suggests that the presence of the anthropomorphic figurines is connected to the permanent inhabitation spaces, this being the result of social common laws, which ruled the quotidian family life. Out of the 47 precucutenian excavated pits, anthropomorphic representations were found only within six of them. Apart of the 21 intact figurines found in a recipient within dwelling no. 1 (which together with other artifacts formed a cultic assemblage), then within the six dwellings there were identified 19 figurines, from which three were complete and 16 fragmentary.

The number of anthropomorphic figurines found within one dwelling varies from one to six, more figurines being discovered within the dwellings which had a longer life span, including the reconstruction phases. Within the six pits there were found between one and five figurines, the average frequency being of one-two artifacts per pit (in four cases). The small number of idols in some dwellings could be explained through the existence, in almost every dwelling, of alternate forms of worshipping: altar-tables, boxes, ceramics, columns, clay *stellae* etc. One may note a concentration of the anthropomorphic figurines around the fire installations and benches, where other cultic facilities existed, connected to the ceremonies which usually took place in these parts of the house.

The ratio between intact and fragmentary figurines is approximately the same in dwellings (1:5.33) and in pits (1:6), fact which demonstrates that, usually, the figurine were broken and only seldom they remained intact. Out of the fragmentary figurines, parts of the body are discovered more often than parts from the top, with the head (23 compared to 5), which may indicate that the act of destruction was aimed especially towards the area of the head.

We consider being remarkable the presence of a fragmentary figurine in the cultic deposit from pit no. 17, which may be interpreted as a foundation offering connected to dwelling no. 7. The deposit, which contained, besides the figurine, 42 small clay cones, was set inside the foot of a fruit-stand pot, with the plate oriented downwards. The fragmentary state of the figurine demonstrates that a ritual object, even if destroyed, keeps both its utility (within a certain ritual context) and its holiness, as a consequence of the *pars pro toto* principle.

To conclude, one may assert that, in the case of Precucuteni anthropomorphic figurines, one may not speak of random depositions, but conscious choices made by the inhabitants of the site. The depositions are made only in areas connected to the inhabitation, with a ritual significance.

A catalogue of the discoveries, with the indication of the discovery context and the description of every anthropomorphic figurine is also presented.

Conservation state	Dwellings						Pits						Total
	D1	D.3	D.5	D.6	D.7	D.8	P.8	P.16	P.17	P.33	P.38	P.60	
Wholes	21			2	1			1	1				26
Fr. Head			1	2				1				1	5
Body	1	1		2	3	6	1	1	1	2	5		23
Total	22	1	1	6	4	6	1	3	2	2	5	1	54

Table. 1. Isaiia. Distribution of the Precucuteni statuettes by complexes.

Lista ilustrațiilor / List of illustration

- Fig. 1. Planul general al complexelor arheologice descoperite la Isaiia.
General plan of the archaeological complexes from Isaiia
- Fig. 2. Tezaurul cu obiecte de cult de la Isaiia: A. vedere de ansamblu; B: cele 21 de statuete.
The treasure with cult objects from Isaiia: A. general view; B: the 21 figurines.
- Fig. 3. Isaiia. Statuete descoperite în locuințele nr. 1 (1), 3 (2) și 5 (3).
Isaiia. Figurines discovered in dwellings no. 1 (1), 3 (2) and 5 (3).
- Fig. 4. Isaiia. Statuete descoperite în locuința nr. 6. Isaiia.
Figurines discovered in dwelling no. 6.
- Fig. 5. Isaiia. Statuete descoperite în locuința nr. 7.
Isaiia. Figurines discovered in dwelling no. 7.
- Fig. 6. Isaiia. Statuete descoperite în locuința nr. 8.
Isaiia. Figurines discovered in dwelling no. 8.
- Fig. 7. Isaiia. Statuete descoperite în gropile nr. 8 (1), 16 (2-4) și 17 (5).
Isaiia. Figurines discovered in pits no. 8 (1), 16 (2-4) and 17 (5).
- Fig. 8. Isaiia. Statueta descoperită în complexul de cult (ofrandă de fundație) din Gr. 17.
1: complexul *in situ*; 2: complexul după restaurare; 3: recipientul și cele 42 de conuri; 4: statueta.
Isaiia. Figurine discovered in the cultic deposit (foundation offering) from pit 17. 1: the complex *in situ*; 2: the complex after restauration; 3: the pot and the 42 cones; 4: the figurine.
- Fig. 9. Isaiia. Statuete descoperite în gropile nr. 33 (1-2), 38 (3-7) și 60 (8).
Isaiia. Figurines discovered in pits no. 33 (1-2), 38 (3-7) and 60 (8).
- Fig. 10. Isaiia. Statuete descoperite în strat (1-3) și *passim* (4-5).
Isaiia. Figurines discovered in the culture layer (1-3) and *passim* (4-5).

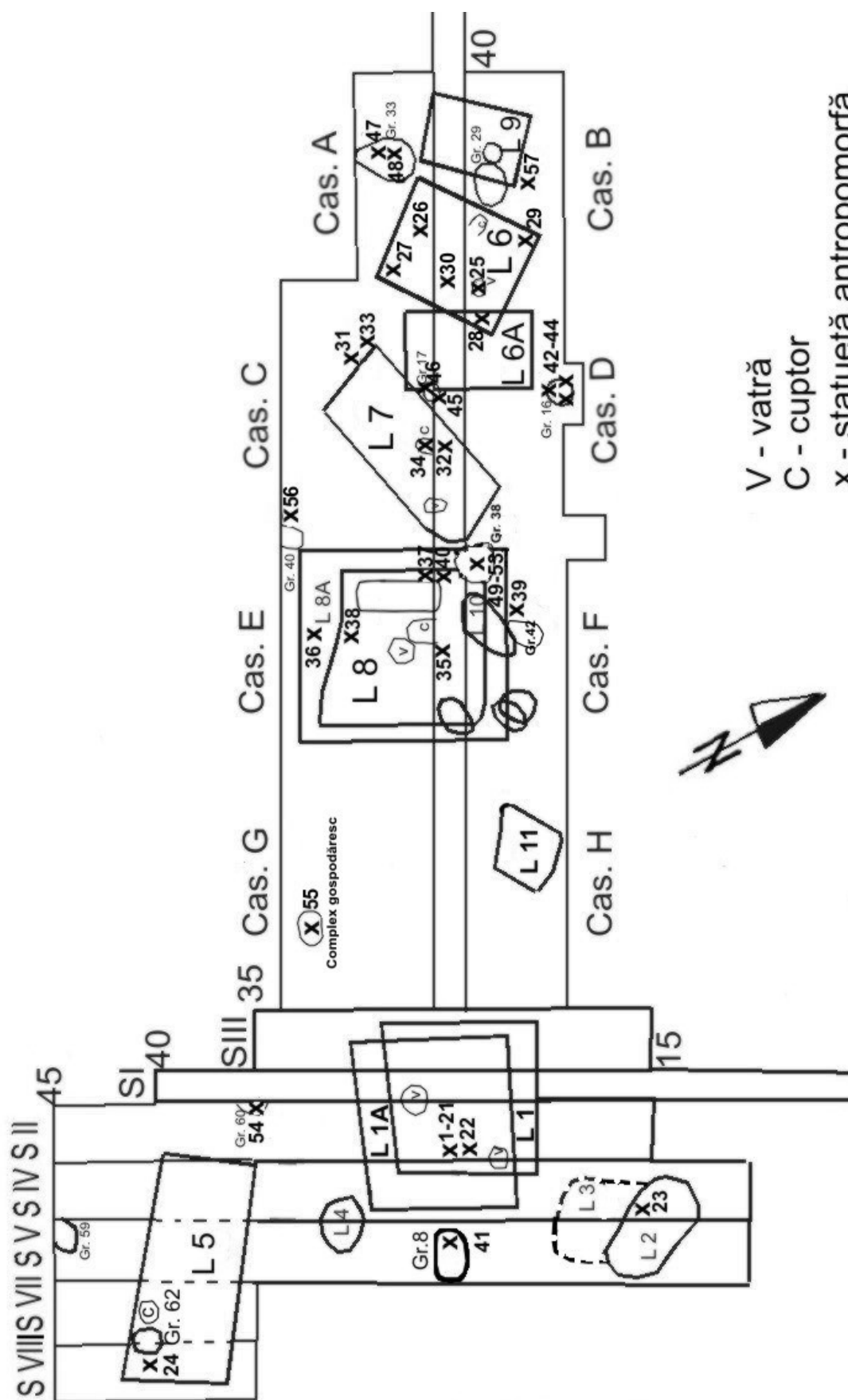
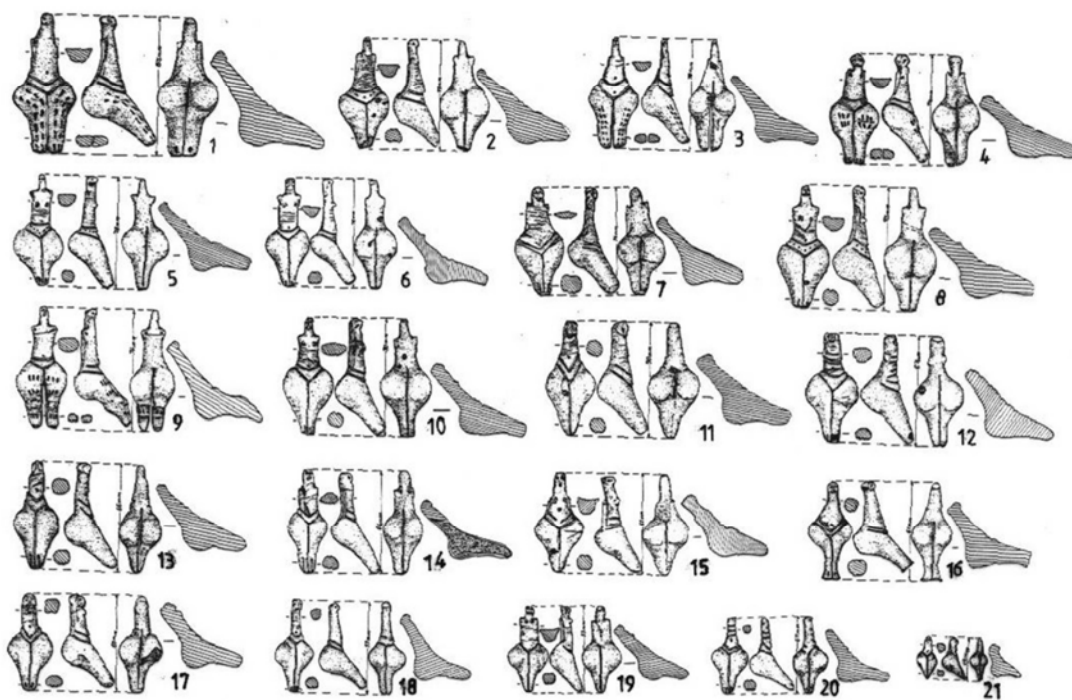

Fig. 1. Planul general al complexelor arheologice descoperite la Isăia.

A

B

Fig. 2. Tezaurul cu obiecte de cult de la Isaiia: A. vedere de ansamblu; B: cele 21 de statuete.

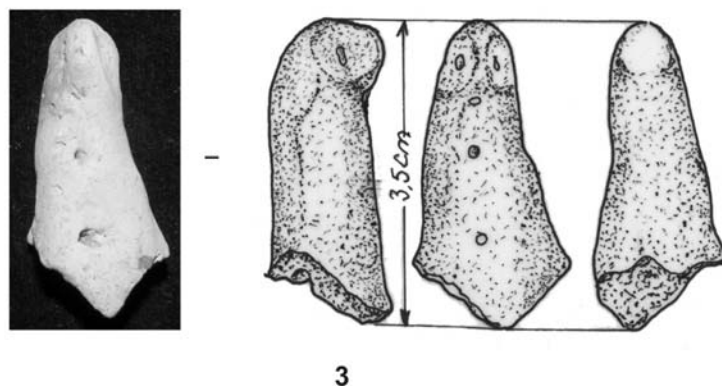
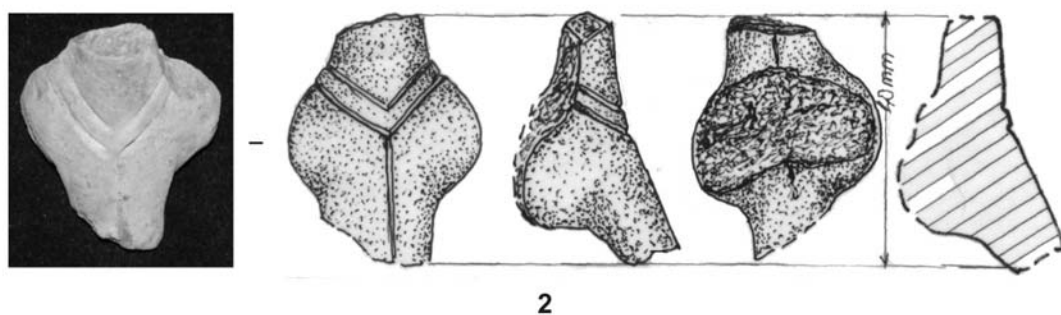
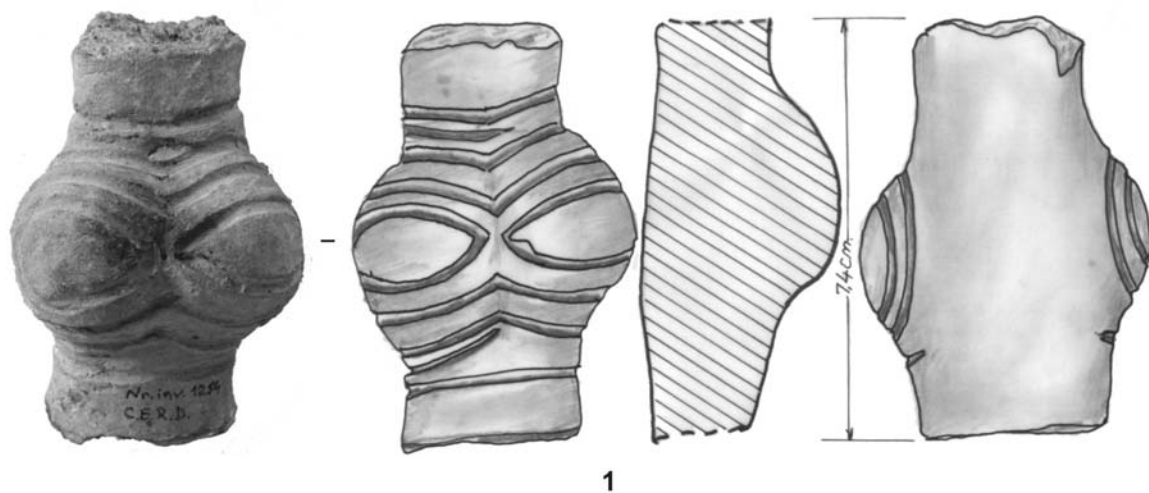

Fig. 3. Isaia. Statuete descoperite în locuințele nr. 1 (1), 3 (2) și 5 (3).

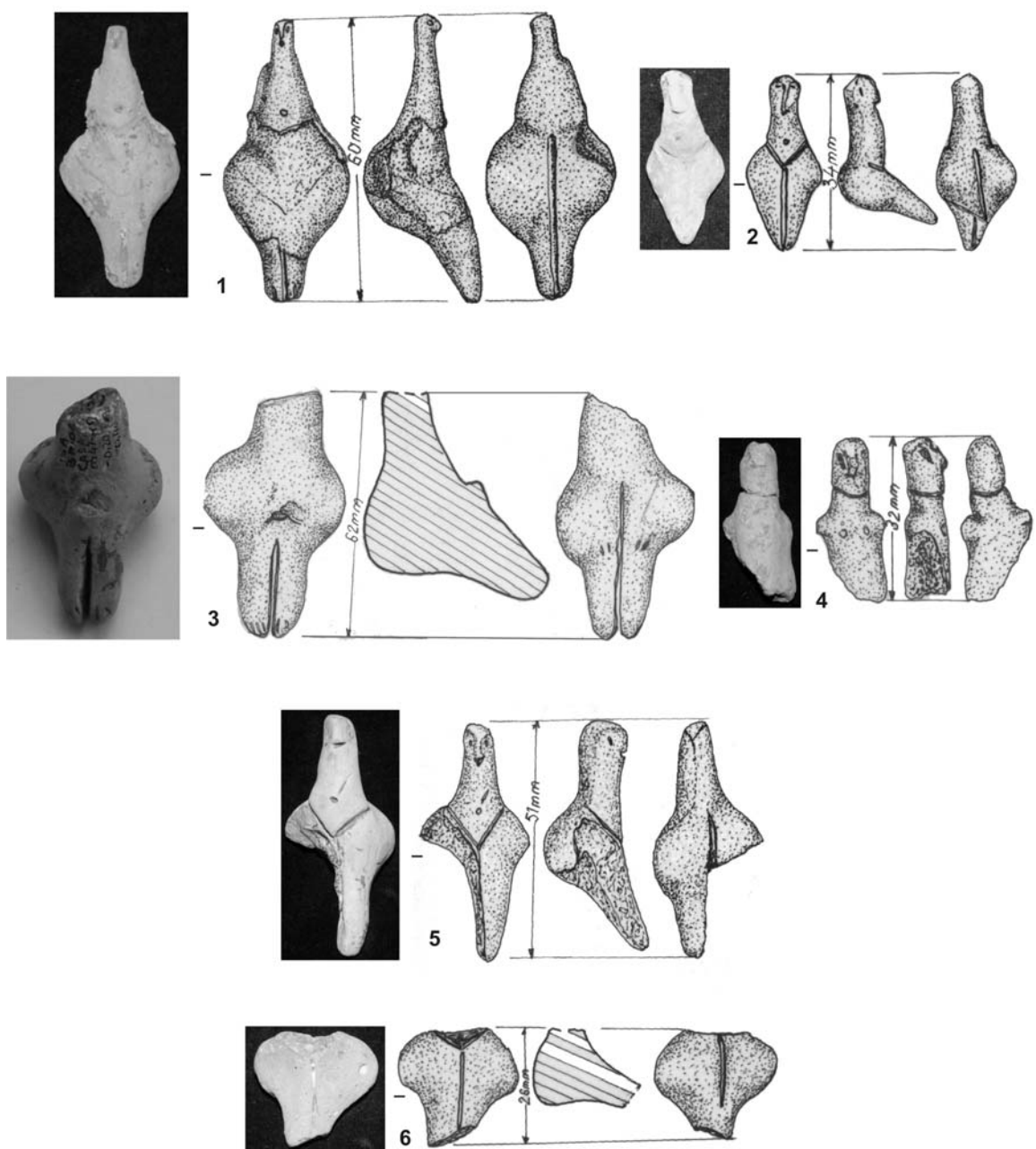

Fig. 4. Isaiia. Statuete descoperite în locuința nr. 6. Isaiia.

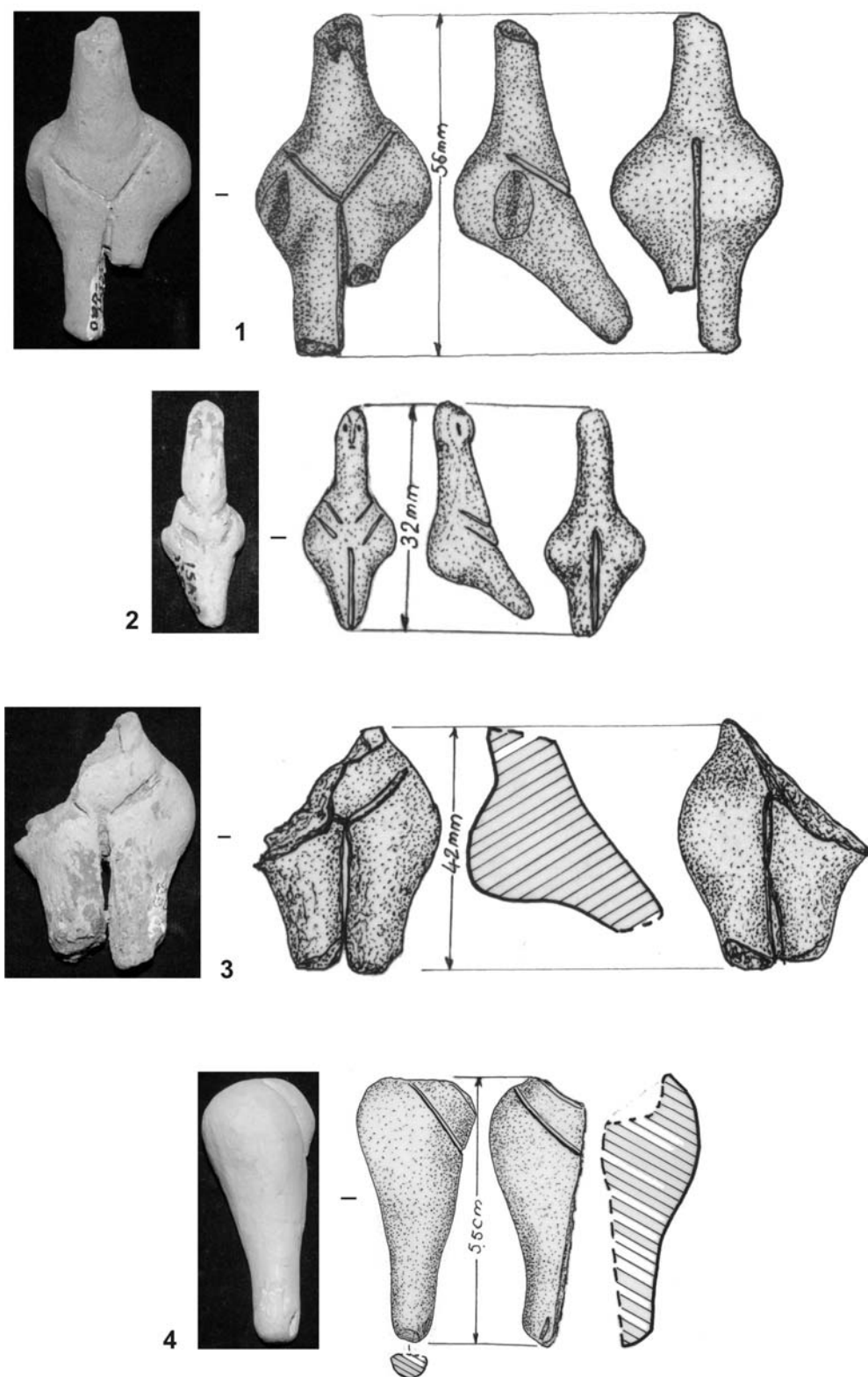

Fig. 5. Isaiia. Statuete descoperite în locuința nr. 7.

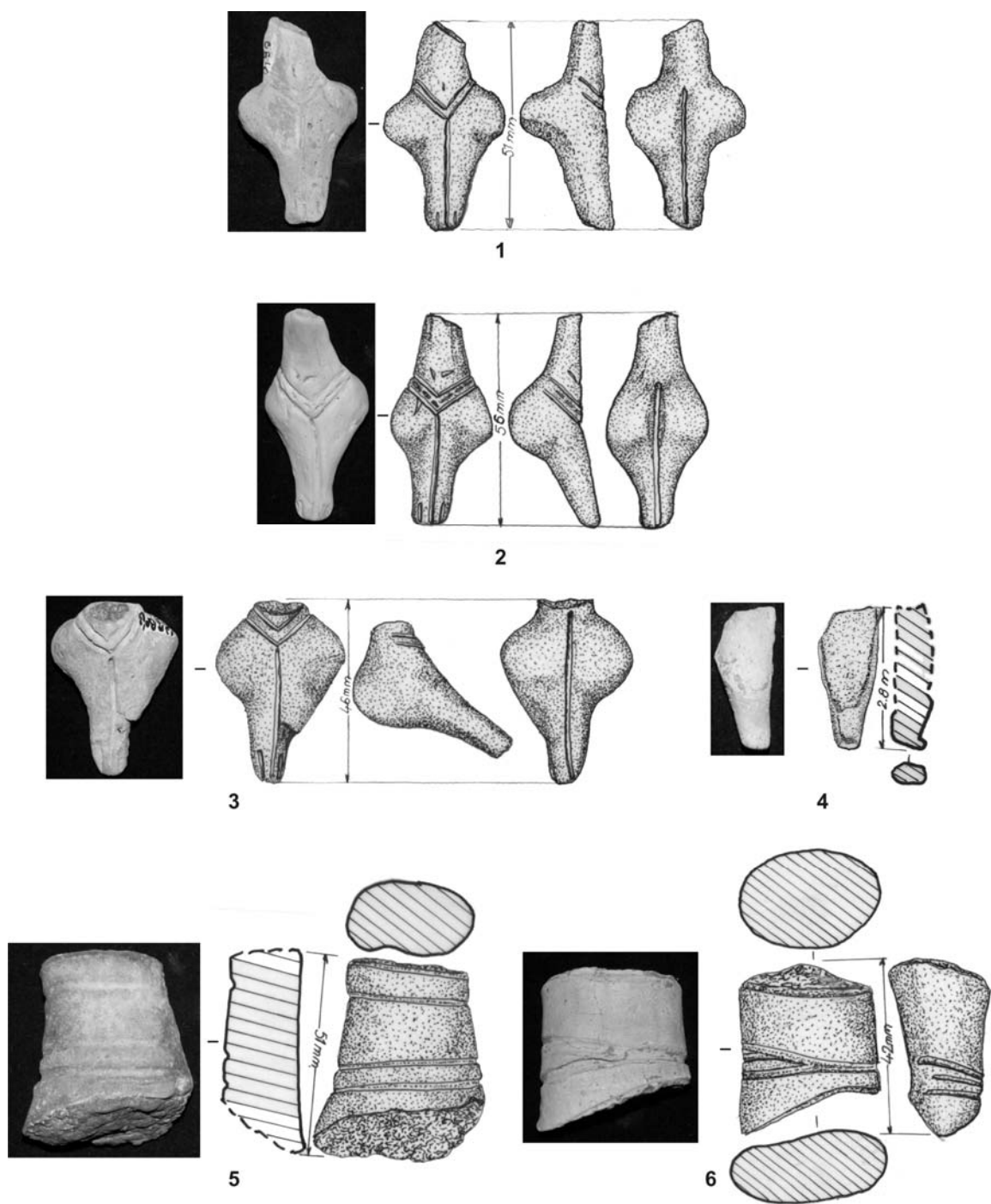

Fig. 6. Isaia. Statuete descoperite în locuința nr. 8.

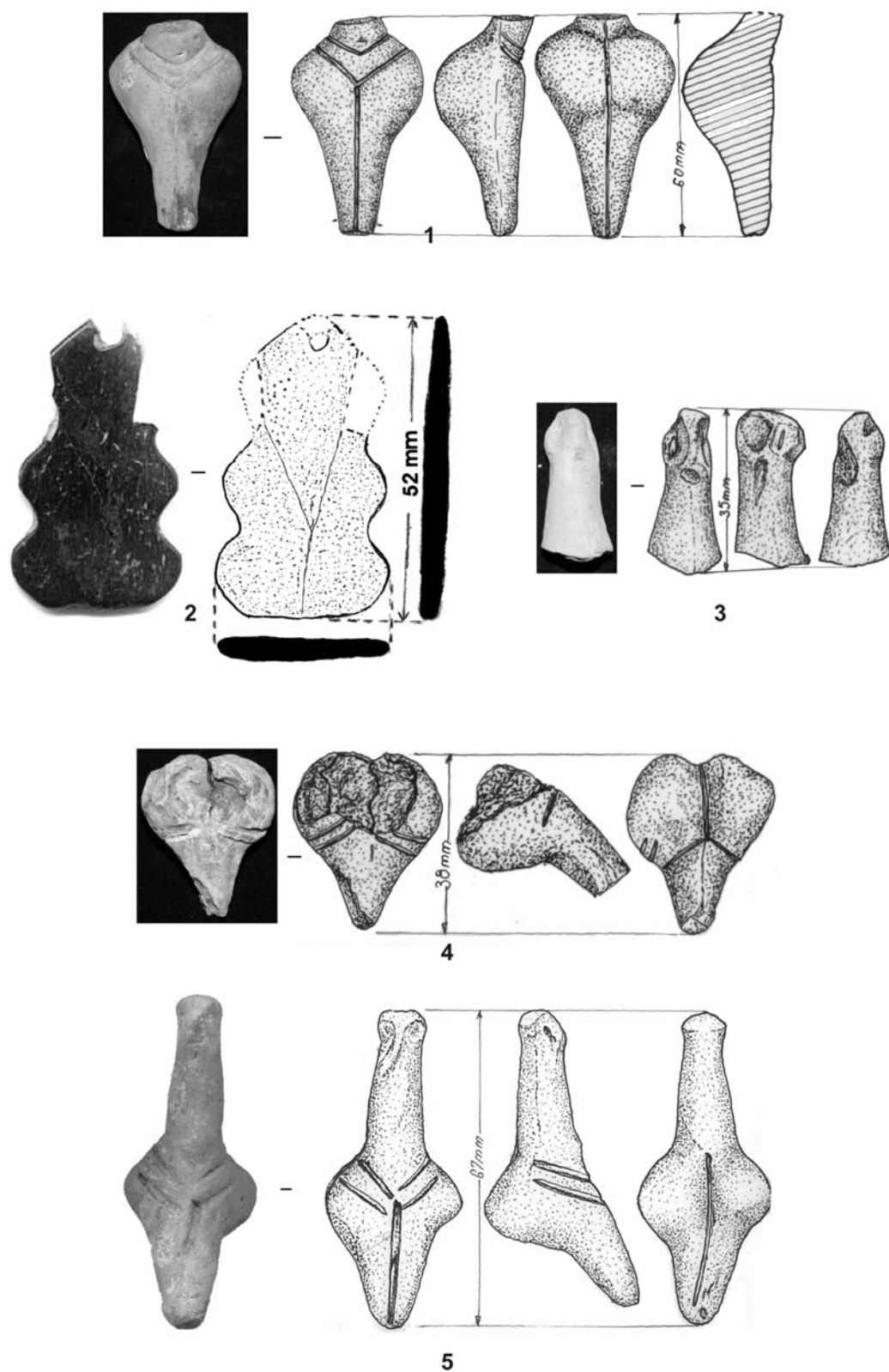

Fig. 7. Isaiia. Statuete descoperite în gropile nr. 8 (1), 16 (2-4) și 17 (5).

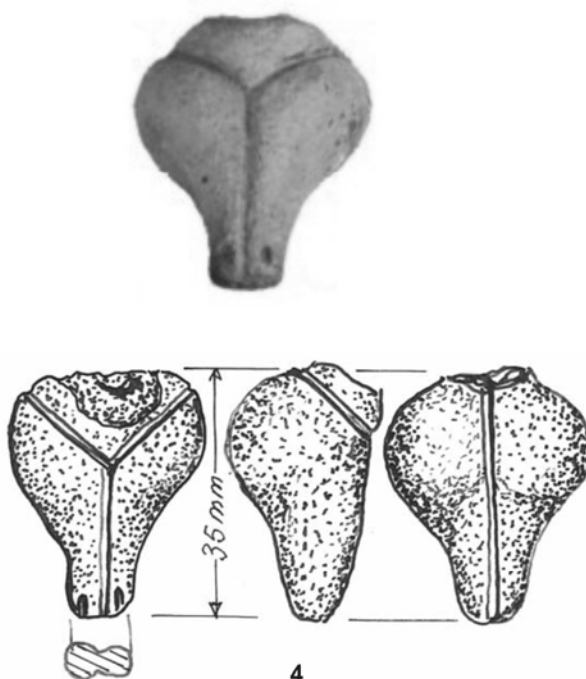
1

2

3

4

Fig. 8. Isaiia. Statueta descoperită în complexul de cult (ofrandă de fundație) din Gr. 17.
1: complexul *in situ*; 2: complexul după restaurare; 3: recipientul și cele 42 de conuri; 4: statueta.

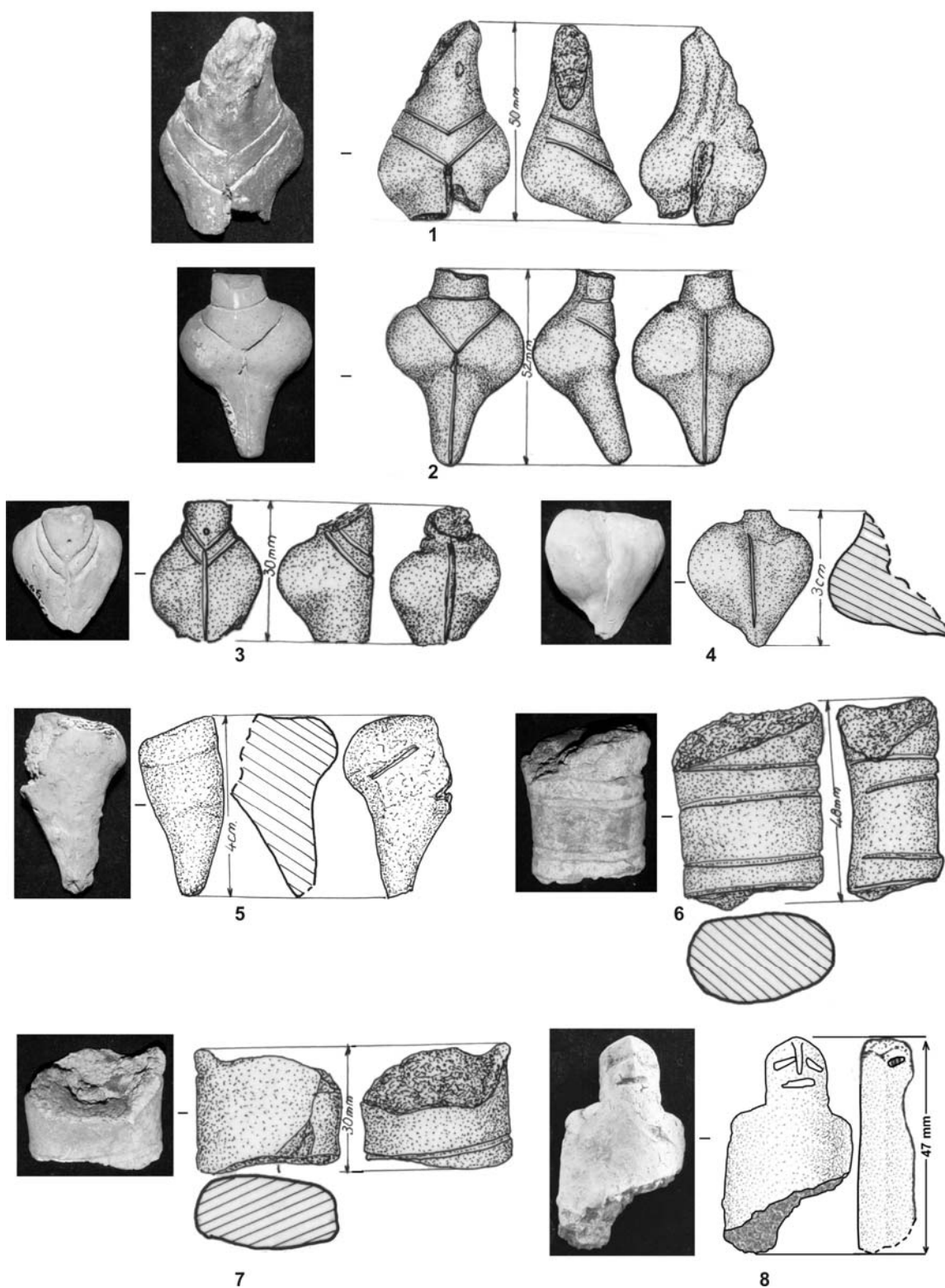

Fig. 9. Isăia. Statuete descoperite în gropile nr. 33 (1-2), 38 (3-7) și 60 (8).

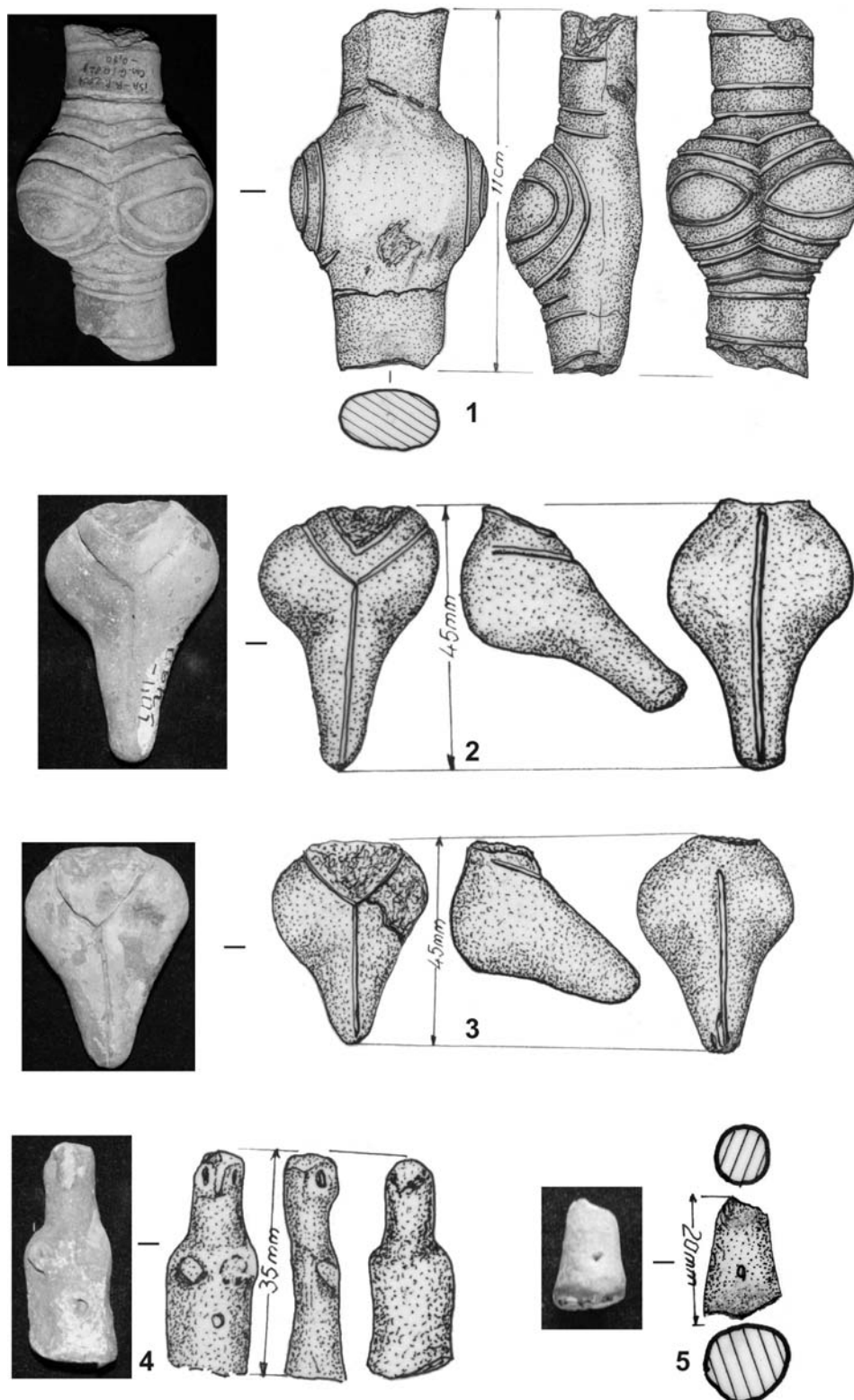

Fig. 10. Isaiia. Statuete descoperite în strat (1-3) și *passim* (4-5).